

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากลวิธี การเล่าเรื่องและ การเชื่อมโยงความในสารคดีท่องเที่ยวมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ

๑. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสารคดีท่องเที่ยว
๒. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับปริศนาเรื่องเล่า และแนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง
๓. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความ

๒.๑ เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสารคดีท่องเที่ยว

ความรู้สังเขปเกี่ยวกับสารคดีท่องเที่ยว

ความเป็นมาของสารคดีท่องเที่ยว นั้น เริ่มจากการที่มนุษย์ได้เดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เกิดความประทับใจหรือแปลกตา ต้องการที่จะให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วย จึงเกิดการสื่อสารขึ้น และเมื่อวิวัฒนาการทางการสื่อสารดำเนินมาจนถึงการถ่ายทอดทาง การเขียน และรับรู้โดยการอ่าน การบรรยายหรือการพรรณนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไปจึงเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้น

มณีนีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ (๒๕๓๓) กล่าวไว้ในหนังสือ “ภาษากับการสื่อสาร” ได้จัดงานเขียนสารคดีท่องเที่ยว ไว้ในการเขียนประเภทการเขียนเพื่อเล่าเรื่อง คือ การเขียนเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ เป็นการเขียนเล่าเหตุการณ์ที่ผู้เขียนประสบ หรือเล่าเรื่องที่เกิดขึ้น และวิธีการเขียนเพื่อเล่าเรื่องนี้ผู้เขียนต้องเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ และให้ข้อมูลถูกต้องตามความเป็นจริง

ถวัลย์ มาศจรัส (๒๕๓๘) กล่าวว่า “สารคดีท่องเที่ยว” (Travel Features) เป็นการนำเรื่องราวที่พบเห็นจากการท่องเที่ยวมาเขียนถึงในแง่ต่าง ๆ ตามทรรศนะของแต่ละคน

เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิตย์ (๒๕๔๐) กล่าวว่า สารคดีประเภทท่องเที่ยว ผู้เขียนอาจจะเล่าถึงการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้พบเห็นสิ่งที่ตื่นตื้นอย่างไรบ้าง เหตุการณ์ที่พบเห็นระหว่างเดินทางมีการพบปะใครบ้าง ผู้เขียนอาจสอดแทรกความคิดเห็นลงในการเขียนด้วย

Mike Shop บรรณาธิการท่องเที่ยวของนิตยสาร Philadelphia Inquirer อ้างอิงจาก รัชดาภรณ์ มอญขาม (๒๕๔๔) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสารคดีท่องเที่ยวไว้ว่า ผู้เขียนหรือผู้สร้างสรรค์สารคดีท่องเที่ยว ควรจะมองหาทั้งรายละเอียด และความแตกต่างที่ทำให้สถานที่

ท่องเที่ยววนั้นแตกต่างจากสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ รวมทั้งการใส่ตัวละครซึ่งเป็นผู้คนที่ใช้ชีวิตจริง ๆ อยู่ในสถานที่นั้น ๆ เข้าไปในงานสารคดี ก็จะทำให้เรื่องราวเป็นที่น่าสนใจมากขึ้น

จากคำจำกัดความของสารคดีท่องเที่ยวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าสารคดีท่องเที่ยว คืองานเขียนประเภทหนึ่ง ที่เกิดจากการนำประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ผู้เขียนสัมผัสด้วยตนเอง มาเขียนเล่าเรื่อง โดยเรื่องที่เขียนนั้นอาจแทรกความคิด หรือทัศนคติของผู้เขียนลงไปด้วย

รินฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๒๓) กล่าวถึงลักษณะของสารคดีท่องเที่ยวที่ดี ว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ผู้เขียนต้องเขียนด้วยข้อมูลถูกต้องแท้จริง นักเขียนสารคดีท่องเที่ยวจึงต้องเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่นั้น ๆ ด้วยตัวเอง ไม่ใช่ฝึกฝนเอาหรือถ่ายทอดจากคำบอกเล่าของผู้อื่น

๒. ผู้เขียนต้องให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้นอย่างสมบูรณ์เท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าเรื่องสภาพภูมิประเทศ ความเป็นอยู่ของผู้คน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และวัฒนธรรม รวมทั้งรายละเอียดปลีกย่อยที่เป็นคู่มือนักท่องเที่ยวอย่างอื่น ๆ เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าใช้จ่าย การเดินทาง สถานที่สำคัญ ฯลฯ ภาพประกอบเป็นส่วนสำคัญยิ่งของสารคดีท่องเที่ยว ยิ่งมีมาก และเป็นภาพสีสวยงามจะดึงดูดใจผู้อ่านมากขึ้น และทำให้หนังสือมีคุณค่า

๓. ผู้เขียนต้องแทรกเกร็ด ตำนาน นิทาน ข้อขำขัน เกี่ยวกับสถานที่นั้น เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน รวมทั้งให้ความรู้และความบันเทิงไปพร้อมกันด้วย เกร็ดต่าง ๆ นี้ คือเสน่ห์ของสารคดีประเภทท่องเที่ยวที่ทำให้ผู้อ่านได้รับรสชาติในการอ่านเพิ่มขึ้น

๔. ผู้เขียนต้องให้ข้อสังเกต และแสดงทัศนะส่วนตัวต่อสิ่งที่พบเห็น ตลอดจนทัศนคติเชิงเปรียบเทียบกับสิ่งที่พบเห็นในบ้านเกิดเมืองนอนหรือสถานที่อื่น ๆ ด้วย แต่ทัศนคติของผู้เขียนเป็นสิ่งที่ผู้อ่านต้องระวัง ทัศนคตินั้นควรเที่ยงธรรม ไม่ดำเนินโดยไร้เหตุผลเพราะชาตินิยมจนเกินไปหรือยกย่องชมเชยจนมากเกินไป

จากข้อความข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวเป็นงานเขียนที่ใช้ข้อมูลที่เกิดจากประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้เขียนเอง ซึ่งจะทำให้ความรู้กับผู้อ่านในด้านการท่องเที่ยวในทุกแง่มุม มีการดึงดูดใจผู้อ่านโดยการแทรกเกร็ดความรู้ หรือตำนานต่าง ๆ ลงไป เพื่อให้สารคดีท่องเที่ยวมีความน่าสนใจมากขึ้น

วนิดา บำรุงไทย (๒๕๔๐) กล่าวถึงกลวิธีการเขียนบันทึกการท่องเที่ยวว่า มีลักษณะเฉพาะดังนี้

ขนาดความยาวของเรื่อง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า สารคดีบันเทิงการท่องเที่ยวเป็นงานเขียนที่ได้รับความนิยมสูง และด้วยเหตุนี้เอง งานเขียนประเภทนี้จึงมีการนำเสนอในความยาวทุกขนาด ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ หรือ ปริมาณประสบการณ์ของผู้เขียน

มุมมองของการเสนอเรื่อง

เรื่องเล่าการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการเล่าโดยผ่านการรับรู้ ดู เห็น รู้สึก ของผู้เขียน หรือกล่าวในแง่ของเทคนิคการเขียนว่าเป็นมุมมองของผู้เขียน แต่ในบางเรื่องผู้เขียนอาจเลือกใช้วิธีเล่าแบบกลาง ๆ คือ เป็นการให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น ที่ไม่ผ่านมุมมองของผู้เล่า มุมมองในการเสนอเรื่องมี ๒ แบบดังนี้คือ

๑. ใช้มุมมองของผู้เขียน การเล่าแบบนี้ จะปรากฏสรรพนามของผู้เขียน หรือผู้เล่าเรื่องเป็น ฉัน ผม ข้าพเจ้า หรืออาจแทนตัวว่าผู้เขียนก็ได้ อย่างไรก็ตามแม้บางเรื่องอาจไม่ปรากฏหรือแสดงตัวผู้เล่าเรื่อง แต่ก็เป็นการเล่าโดยผ่านมุมมองของผู้เขียน การพิจารณาเรื่องนี้ จึงต้องดูรายละเอียดการเล่าเรื่องประกอบด้วย

๒. ไม่ปรากฏมุมมอง การเล่าแบบนี้ คือ การนำเสนอข้อมูล หรือทัศนะอย่างกลาง ๆ ไม่สอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียน การเขียนแบบนี้จะไม่ปรากฏตัวผู้เล่าเรื่อง

การเขียนในลักษณะที่สอง คือ ลักษณะที่ไม่ปรากฏมุมมองนี้ ไม่สู้เป็นที่นิยมแพร่หลายเท่าลักษณะแรก อาจเป็นเพราะการเล่าเรื่องแบบเสนอมุมมองจากผู้เขียน ให้ความมีชีวิตชีวา มีสายสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนมากกว่า

กลวิธีการเสนอเรื่อง

นอกจากการเล่าเรื่องสู่ผู้อ่านโดยตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นกลวิธีที่ใช้กันทั่วไปในงานเขียนเล่าประสบการณ์แล้ว ผู้เขียนบันเทิงการท่องเที่ยวยังพยายามแสวงหากลวิธีเล่าอื่น ๆ อาจเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซากจำเจหรือเพิ่มรสชาติแปลกใหม่เพื่อเพิ่มสีสันให้การเขียนเล่าเรื่องมากขึ้น การเสนอเรื่องที่เป็นที่นิยมมีดังนี้

๑. ผู้เขียนเล่าสู่ผู้อ่านโดยตรง โดยผู้เขียนใช้สรรพนามแทนตนอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วเล่าเรื่องในลักษณะบอกเล่าพูดคุยกับผู้อ่าน ในบางครั้งมีคำเรียกผู้อ่านด้วยบรรยากาศสนทนาเป็นกันเอง

๒. ผู้เขียนเล่าในรูปแบบของงานเขียนแบบอื่น ๆ เช่น เล่าในรูปแบบของจดหมายถึงเพื่อน หรือญาติคนใดคนหนึ่ง หรือเขียนเล่าในลักษณะบันทึกประจำวัน ตลอดจนเล่าโดยสมมติเป็นเรื่องราวแบบนวนิยายหรือเรื่องสั้น แต่ในกรณีหลังนี้ก็ถือว่าเป็นงานเขียนประเภทนวนิยาย

หรือเรื่องสั้นตามกลวิธีที่ใช้ แม้จะอิงข้อมูลจากข้อเท็จจริงจากการท่องเที่ยวเดินทางก็ตาม เช่น พระนิพนธ์เรื่องรัตนาวดี ของ ว.ณ. ประมวลมารค และน้ำตาลไม่ละลายของ อมราวดี

๓. การเสนอเรื่องต่อผู้อ่านโดยตรงไปตรงมา การนำเสนอเรื่องวิธีนี้ เป็นการให้ข้อมูลต่อผู้อ่านโดยตรง ส่วนมากจะพบเห็นในลักษณะของสารคดีสั้น อาจจะมีความยาวเพียงแค่ 1 นาที เนื่องจากเวลาอันค่อนข้างจำกัด ทำให้ไม่เอื้อต่อการเล่าเรื่อง จึงต้องนำเข้าสู่ประเด็นใหญ่ ซึ่งเป็นใจความสำคัญหลักที่ต้องการนำเสนอเลย

จะเห็นได้ว่าสารคดีท่องเที่ยว นั้น มีวิธีการเขียนที่น่าสนใจ เช่น มีมุมมองของการเสนอเรื่องโดยตัวผู้เขียนเองซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายมาก และมีทั้งที่เป็นการนำเสนอข้อมูลโดยไม่มีกรออ้างอิงถึงตนเอง นอกจากนี้ยังมีวิธีนำเสนอเรื่องราวสู่ผู้อ่าน ในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การเล่าสู่ผู้อ่านโดยตรง หรือผู้เขียนจะนำเสนอผ่านรูปแบบงานเขียนประเภทจดหมาย บันทึกประจำวัน รวมทั้งการเสนอเรื่องต่อผู้อ่านโดยตรงไปตรงมาในกรณีที่มีความจำกัดด้านเวลา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีท่องเที่ยว

ในงานวิจัยเรื่อง วิธีการนำเสนอเชิงละครในรายการสารคดีท่องเที่ยวเชิงโทรทัศน์ รัชดาภรณ์ มอญขาม (๒๕๔๔) ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการนำเสนอเชิงละครในรายการสารคดีท่องเที่ยวเชิงโทรทัศน์ โดยวิเคราะห์เนื้อหา และวิธีการนำเสนอของรายการ “บันทึกปลายฟ้า” โดยใช้ทฤษฎีการเล่าเรื่อง แนวคิดรูปแบบสารคดีและละคร และองค์ประกอบทางละคร เป็นกรอบในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบของรายการ “บันทึกปลายฟ้า” เป็นสารคดีท่องเที่ยวที่มีการดำเนินเรื่องด้วยวิธีการนำเสนอเชิงละคร โดยใช้องค์ประกอบและรูปแบบของการเล่าเรื่อง ได้แก่ แก่นเรื่อง ตัวละคร โครงเรื่อง บทสนทนา ดนตรี ฉาก และสถานที่ การสร้างแก่นเรื่องเริ่มจากข้อมูลต่าง ๆ ของแต่ละประเทศที่ได้มา โดยคัดเอาจุดเด่น สถานที่สำคัญ ผสมเข้ากับมุมมองของตัวละครหลักที่มีต่อประเทศนั้น ๆ มาใช้เป็นแก่นของเรื่อง ส่วนตัวละคร จะศึกษาในด้านบทบาทของตัวละคร คือตัวละครหลักในบันทึกปลายฟ้า มีลักษณะเป็นตัวละครจริง แต่ละครบุคคลแสดงเป็นตัวเอง แต่มาทำหน้าที่เป็นผู้บันทึกเรื่องราวในเนื้อเรื่องส่วนที่เป็นละคร ตัวละครมีหน้าที่สำคัญในการเป็นตัวเดินเรื่อง จากการวิเคราะห์สามารถแบ่งตัวละครตามความสำคัญของบทบาทออกได้เป็น ๒ ประเภทคือตัวละครหลัก และตัวละครรอง โครงเรื่องจะมีการเริ่มเรื่อง การดำเนินเรื่องไปสู่ปัญหาและจุดสูงสุดของเรื่อง บทสนทนาในรายการค่อนข้างมีน้อย ส่วนใหญ่จะใช้บทบรรยายเป็นหลัก ดนตรีมีเพื่อสร้างอารมณ์ให้กับเนื้อเรื่องซึ่งเป็นละคร คือการเสริมอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ฉากและสถานที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมาก ฉากต่าง ๆ เป็นสถานที่จริง โดยเป็นตัวร้อยเนื้อหาในส่วนที่เป็นละครกับสารคดีเข้าด้วยกัน ในตอนสุดท้ายของ

งานวิจัยสรุปว่า ข้อมูลการท่องเที่ยวที่เป็นเนื้อหาด้านสารคดี ไม่ได้นำมาสร้างเป็นละคร แต่ได้นำเสนอแทรกผ่านการดำเนินเรื่องเชิงละครซึ่งเป็นกลวิธีในการสร้างอรรถรส และความเพลิดเพลิน เพื่อดึงดูดผู้ชมให้รู้สึกสนุกไปกับการรับข้อมูล

ในงานวิจัยเรื่อง ลักษณะภาษาในพระราชนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศศิวิมล ผลิตาภรณ์ (๒๕๔๔) ศึกษาลักษณะภาษาที่ปรากฏใน ๔ ประเด็น คือ โครงสร้างภายในในพระราชนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศึกษาลักษณะภาษาแสดงหัวเรื่องและลักษณะภาษาแสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องย่อย ศึกษาการเชื่อมโยงความ และศึกษาการใช้เครื่องหมาย และสัญลักษณ์ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า โครงสร้างภาษาในพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว แบ่งเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ โครงสร้างภายใน และโครงสร้างภายนอก โครงสร้างภายในได้แก่ การเริ่มต้นและการลงท้าย โครงสร้างภายนอกได้แก่ ส่วนคำนำ และส่วนภาคผนวก ลักษณะภาษาแสดงหัวเรื่อง และลักษณะภาษาแสดงหัวเรื่องย่อย ลักษณะภาษาแสดงหัวเรื่องพบ ๒ ลักษณะ ได้แก่ (๑) การใช้ (วัน) - วันที่ - เดือน - ปี ที่บันทึกเหตุการณ์ และ (๒) การใช้ชื่อส่วนประกอบของโครงสร้างสารคดี ส่วนลักษณะภาษาแสดงหัวเรื่องย่อยมี ๒ ลักษณะ ได้แก่ (๑) การเปลี่ยนหัวเรื่องย่อยโดยไม่มีตัวกำหนดการเปลี่ยนหัวเรื่อง และ (๒) การเปลี่ยนหัวเรื่องย่อยโดยมีตัวกำหนดการเปลี่ยนหัวเรื่องนอกจากนี้ยังพบว่าตัวกำหนดการเปลี่ยนหัวเรื่องจะปรากฏการใช้คำบอกเวลา การเชื่อมโยงความในสารคดีท่องเที่ยวศึกษาการเชื่อมโยงความใน ๓ ลักษณะ คือ การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึงพบการอ้างถึงด้วยคำสรรพนามมากกว่าการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ การเชื่อมโยงความโดยการซ้ำจะพบการปรากฏซ้ำทุกส่วนและปรากฏซ้ำบางส่วน ส่วนการซ้ำความหมายและการซ้ำโครงสร้างจะพบน้อยมาก การเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อม จากการศึกษาพบว่าการใช้คำเชื่อมส่วนใหญ่จะพบการใช้คำเชื่อมแสดงความคล้ายตาม

๒.๒ เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับปริจเจตเรื่องเล่า (Narrative Discourse)

๒.๒.๑ ประเภทของปริจเจต

กษมาภรณ์ มณีชาว (๒๕๓๒) กล่าวว่า Longacre (๑๙๘๓) ได้จำแนกประเภทของข้อความ โดยพิจารณาเกณฑ์ ๒ ประการ คือ การเรียงลำดับเวลา (Contingent temporal succession) และผู้แสดงหรือผู้เกี่ยวข้อง (agent orientation) เป็นหลัก จากเกณฑ์ดังกล่าว เขาแบ่งภาษาระดับข้อความออกเป็น ๔ ประเภทคือ ปริจเจตเรื่องเล่า (Narrative

discourse) ทักษณปริจเฉท (Expositiry discourse) ปริจเฉทข้อปฏิบัติ (behavioral discourse) และปริจเฉทกระบวนการ (procedural discourse) แสดงได้ดังตาราง

ตารางที่ ๑

	การมีความต่อเนื่องทางเวลา	การไม่มีความต่อเนื่องทางเวลา
การให้ความสำคัญ แก่ตัวแสดง	+ ปริจเฉทเรื่องเล่า + (Narrative discourse)	- ปริจเฉทข้อปฏิบัติ + (behavioral discourse)
การไม่ให้ความสำคัญ แก่ตัวแสดง	+ ปริจเฉทกระบวนการ - (procedural discourse)	- ทักษณปริจเฉท - (Expositiry discourse)

การใช้มิติทั้งสองนี้ทำให้สามารถมองเห็นว่า ปริจเฉทเรื่องเล่า ต่างจากปริจเฉทประเภทอื่นคือเป็นปริจเฉทที่มีความต่อเนื่องทางเวลา และการให้ความสำคัญกับตัวแสดง นอกจากนี้ Longacre ยังได้เสนอเกณฑ์เรื่องการวางแผน (projection) เพื่อใช้จำแนกประเภทย่อยของปริจเฉทเรื่องเล่า เกณฑ์นี้ทำให้ปริจเฉทเรื่องเล่าแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ ก. เรื่อง (story) ซึ่งเป็นปริจเฉทเรื่องเล่าที่เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นไปแล้ว ไม่ใช่แผนที่ยาวไว้หรือเหตุการณ์ที่คาดไว้ ข. คำทำนาย (prophecy) ซึ่งเป็นปริจเฉทเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นจริง

๒.๒.๒ โครงสร้างของปริจเฉทเรื่องเล่า

สมทรวง บรูซพัตนีย์ (๒๕๓๗) กล่าวว่า Longacre ได้แบ่งโครงสร้างของปริจเฉทเรื่องเล่าเป็น ๒ ระดับคือ โครงสร้างระดับอรรถศาสตร์ (notional structure) และโครงสร้างผิว (surface structure) โครงสร้างระดับอรรถศาสตร์ของปริจเฉทเรื่องเล่า คือ (plot) คำโครงเรื่อง ซึ่งจะแสดงด้วยรูปภาษา หรือลักษณะทางไวยากรณ์ (grammatical profile) ที่แตกต่างกัน ตามความคิดของ Longacre (๑๙๘๓ อ้างในสมทรวง บรูซพัตนีย์, ๒๕๓๗ : ๔๒) คำโครงเรื่อง (plot) คือลักษณะโครงเรื่องลึก (deep structure) ทำให้เกิดความสับสนกับความคิดในเรื่อง deep structure ของ Chomsky (๑๙๖๕) Longacre จึงเลี่ยงไปใช้คำว่า notional structure ส่วนโครงสร้างผิวก็คือ องค์ประกอบในแต่ละส่วนของเรื่องเล่า ได้แก่ ชื่อเรื่อง การ

เกริ่นเรื่อง ฉาก หน้าตอนเด่น ตอนเด่น หลังตอนเด่น ตอนจบ และการปิดเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นด้วยรูปภาษา หรือลักษณะทางไวยากรณ์ ลองเอเคอร์ ใช้ความตึงเครียด (tension) ในโครงเรื่องจำแนกประเภทโครงเรื่องเล่าออกเป็น ๒ ประเภทได้แก่

๑. เรื่องเล่าที่มีจุดขึ้นต้นสูงสุด ณ ที่ใดที่หนึ่งของเรื่อง (climax narrative) เป็นโครงเรื่องเล่าที่มีจุดสุดยอด โครงเรื่องของประเภทนี้จะมีเหตุการณ์ที่มีความตึงเครียดตั้งแต่ในช่วงต้น ๆ ของเรื่องและความตึงเครียดจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงขีดสุดแล้วคลี่คลายลง

๒. เรื่องเล่าที่ดำเนินไปเรื่อยๆ โดยมีระดับความตึงเครียดเท่าเทียมกัน (episodic narrative) เป็นโครงเรื่องเล่าที่ไม่มีจุดสุดยอด โครงเรื่องของประเภทนี้จะไม่มีความตึงเครียดของเหตุการณ์หรือมีบ้างแต่ความตึงเครียดนั้นจะไม่เพิ่มขึ้นมาก หรือทับถมกันเป็นจุดสุดยอดของเรื่อง แต่จะกระจายอยู่เป็นตอน ๆ ไป

Labov & Waletzky (อ้างถึงใน Schiffrin, 1994 : 284-291) ได้ศึกษาเรื่องการแปรของภาษา (Variation Analysis) โดยได้กล่าวถึงความแตกต่างของประเภท ๒ ประเภทคือ List และ Narrative และกล่าวถึงลักษณะของประเภทที่เป็นเรื่องเล่า (Narrative) ว่ามีลักษณะดังนี้คือ

๑. มีความเป็นนามธรรม (abstract) โดยทั่วไปแล้วจะเป็นการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า โดยรู้ว่าจุดประสงค์ของการเล่าเรื่องคืออะไร

๒. ความสำคัญของตัวละคร (orientation) จะอยู่ในส่วนที่เป็นภูมิหลังของข้อมูล เช่น ฉากเวลา สถานที่ เอกลักษณะ หรืออุปนิสัยของตัวละคร

๓. ส่วนหลัก (main part) เป็นการบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด

๔. การประเมินค่า (evaluation) จะเป็นการประเมินค่า โดยใส่ความรู้สึกของผู้เล่าลงไป หรืออาจจะหยิบยกเอาเหตุการณ์ที่อยู่นอกเรื่องมากล่าวถึง

๕. การจบเรื่อง หรือการนำออกจากเรื่องเล่า (coda) จะเป็นประโยคที่เปลี่ยนจากกรอบของเวลาที่ผ่านมาสู่ กรอบของเวลาที่เป็นปัจจุบัน

Georgakopoulo & Goutsos (1997 : 40-45) กล่าวถึงลักษณะของ ประเภทเรื่องเล่า หรือ narrative mode ไว้ดังนี้คือ

๑. เป็นการบอกเล่าประสบการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง มีสิ่งที่เรียกว่า past-time story world

๒. มีการเรียงลำดับเหตุการณ์ มักอยู่ในรูปอดีตกาล (แต่ในภาษาอังกฤษมี historic present ที่มีการพูดถึงอนาคตเช่น การทำนายคัมภีร์ไบเบิล)

๓. ส่วนที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความจำในเรื่องเล่า จะต้องสอดคล้องกับโลกความเป็นจริง
๔. การเล่าขึ้นอยู่กับบริบทและอัตวิสัย คนสองคนเล่าเรื่องเดียวกันอาจแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้สิ่งที่เล่าอาจไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงทั้งหมด
๕. เรื่องเล่า (Narrative) ถือเป็นงานที่สร้างเสริม (reconstruction) ของผู้เล่าโดยทั่วไป จะเกิดจากประสบการณ์ในอดีต มีการลำดับเวลาและเหตุการณ์
๖. เรื่องที่นำมาเล่าอาจมีทั้งเรื่องเล่าส่วนบุคคล (personal story) และเรื่องเล่าของผู้อื่น

งานวิจัยเกี่ยวกับปริจเฉทเรื่องเล่า

ในงานวิจัยเรื่อง รูปภาษาที่ใช้อ้างอิงตัวแสดงบทบาทในปริจเฉทเรื่องเล่าภาษาเขียน กษมาภรณ์ มณีขาว (๒๕๓๒) ศึกษารูปภาษาที่ใช้อ้างอิงตัวแสดงบทบาทในปริจเฉทเรื่องเล่า ภาษาเขียน โดยศึกษาจากข้อมูลที่เป็นนิทานเขียน ๕ เรื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อจำแนกรูปภาษาที่ใช้อ้างอิง และศึกษาเงื่อนไขการใช้รูปอ้างอิงแต่ละประเภท รวมทั้งศึกษา คุณสมบัติของรูปภาษาที่อ้างอิงเหล่านั้นด้วย ผลการวิจัยพบว่า การอ้างตัวแสดงบทบาทแบ่งเป็น ประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเภทคือ การอ้างอิงที่ไม่ปรากฏรูป และการอ้างอิงที่ปรากฏรูป รูปภาษาที่ใช้อ้างอิงแบ่งย่อยได้เป็น ๓ ประเภทคือ รูปซ้ำ รูปแทน รูปชี้ชัด ตามลำดับ เงื่อนไขการใช้รูป ภาษาที่ใช้อ้างอิงแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ เงื่อนไขทางภาษา และเงื่อนไขเกี่ยวกับตัวแสดง เงื่อนไขทางภาษามี ๓ ประเภทคือ เงื่อนไขทางวากยสัมพันธ์ เงื่อนไขทางอรรถศาสตร์และเงื่อนไขทาง ปริจเฉท ส่วนเงื่อนไขเกี่ยวกับตัวแสดงมี ๒ ประเภทคือ จำนวนตัวแสดงและระดับความสำคัญของ ตัวแสดงนอกจากนั้น ยังพบว่ารูปภาษาที่ใช้อ้างอิงแต่ละประเภทมีเงื่อนไขการปรากฏต่างกัน ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติประจำของรูปอ้างอิง และเงื่อนไขในแต่ละตำแหน่ง แต่ละตำแหน่งที่รูปภาษาที่ ใช้อ้างอิงปรากฏ

แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง

ดิเรกนันท์ อนุวัชศิริวงศ์ (๒๕๔๑) กล่าวว่า เรื่องราวข่าวสารที่มนุษย์สื่อถึงกันในทุก ระดับของการสื่อสารนั้นอาจจำแนกได้เป็น ๒ ประเภทคือ จินตคติ และสารสนเทศคดี

จินตคติ หมายถึง สารที่มุ่งให้ผลทางอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ ได้แก่ งานประเภท ศิลปะและบันเทิงต่าง ๆ

สำหรับสารสนเทศคดี หมายถึง สารประเภทที่มุ่งให้ความรู้ข่าวสารต่าง ๆ ได้แก่ ข่าว สารคดี รายการโฆษณา แม้ว่าจะมีจุดมุ่งหมายเลยไปจากการรับรู้ข่าวสารก็ตาม ในเชิงอุดมคติ

นั้นสารสนเทศคดีทำหน้าที่สังสมความรอบรู้ในสิ่งที่มีคุณแก่สังคม “จินตคติ” และ “สารสนเทศคดี” ต่างผ่านกระบวนการ “นำเสนอ” หรือ “การเล่า” แทบทั้งสิ้น

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเล่าหรือ Narrative พัฒนารุ่งขึ้นอย่างจริงจัง ในช่วงหลังของคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งถือว่าเป็นยุคร่วมสมัยหมายความว่า ยุคที่การศึกษาเรื่องเล่าได้กลายมาเป็นสาขาวิชาเฉพาะอย่างเต็มตัว มีการกำหนดวัตถุประสงค์และวัตถุประสงค์ที่ศึกษา มีการกำหนดวิธีการใช้ศึกษา เพราะฉะนั้นจึงเกิดเป็นองค์ความรู้ชุดหนึ่ง ซึ่งอาจเรียกรวม ๆ ได้ว่าเป็นศาสตร์เรื่องเล่า (Narratology)

Narratology เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในการศึกษาเรื่องเล่าในสามจุดใหญ่ด้วยกันคือ (นพพร ประชากุล, ๒๕๔๑ : ๕)

จุดแรกมีการเปลี่ยนแปลงนิยามของเรื่องเล่า คือเปลี่ยนจากเดิมที่เรามองว่าเรื่องเล่าเป็นภาพสะท้อนความเป็นจริง มาเป็นการมองใหม่ว่าเรื่องเล่ามีการประกอบสร้างในตัวเอง ฉะนั้นจุดนี้จึงหันมาให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า Construction มากกว่ามองว่าเป็นการสะท้อนความเป็นจริงที่อยู่ข้างนอก

จุดที่สองมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของการศึกษา คือขอบเขตของเรื่องเล่า จากเดิมที่เรื่องเล่า จะถูกมองว่าจำกัดอยู่แต่เฉพาะในวรรณกรรมที่เป็นเรื่องสมมติ (Fiction) ปัจจุบันขอบเขตของการศึกษาเรื่องเล่า ได้ขยายออกไปสู่ชาว สารคดี ฯลฯ

จุดที่สามมีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือเปลี่ยนจุดเน้นของเป้าหมายในการศึกษาเรื่องเล่าจากเดิมเน้นที่ความซาบซึ้ง (Appreciation) เปลี่ยนมาเน้นที่ความเข้าใจ (Understanding) แทน คือจะพยายามทำความเข้าใจกับตัวเรื่องเล่ามากกว่า สำหรับการศึกษาเรื่องเล่าในระดับเนื้อความนั้นสิ่งสำคัญคือการดูว่าเรื่องเล่าประกอบสร้างอย่างไรมีแบบแผนตรรกะภายในอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องศึกษาการเดินทาง หรือองค์ประกอบของเรื่องถูกกำหนดด้วยขนบกติกา (convention) อย่างไร สิ่งแรกก็คือการดูองค์ประกอบและกลวิธีนำเสนอคือ ในเรื่องเล่าเรื่องหนึ่งหรือ narrative programme เราจะดูองค์ประกอบของ programme ซึ่งก็หนีไม่พ้นตัวละคร สถานที่ เวลา และที่สำคัญคือต้องมีการกระทำที่เกิดขึ้นไล่มาเป็นชุดซึ่งก็คือ plot สำหรับกลวิธีก็คือ ต้องมีผู้เล่าเรื่องซึ่งอาจจะปรากฏตัวหรือไม่ปรากฏตัว และต่อมาก็ดูถึงวิธีเล่า การลำดับเหตุการณ์ที่เล่าและมุมมองที่ใช้ในการเล่า

สำหรับการศึกษาในแง่ของลำดับเหตุการณ์ต้องมาดูว่าเรื่องเล่านั้นใช้วิธีการเล่า (chronology) หรือเล่าแบบสลับ แต่ละแบบจะมีนัยที่แตกต่างกันไป และการศึกษาในแง่มุมมอง ก็คือต้องดูว่าสิ่งที่นำเสนอ นำเสนอผ่านสายตาใคร อาจจะทำผ่านสายตาของผู้เล่าเรื่องที่เป็น สัพพัญญู (omniscience) หรือแบบ focalization คือ จำกัดโฟกัสก็จะทำให้ผู้อ่านรับรู้ว่าเป็น เรื่องนี้ นำเสนอผ่านอัตวิสัย ผ่านการตีความหรือความรู้สึกของตัวละครตัวนั้น นอกจากนี้ก็ยังคงต้องดู องค์ประกอบเรื่องตัวละครว่าขัดแย้งหรือมีจุดร่วม เป็นตัวละครที่สร้างขึ้นหรือเป็นบุคคลจริง ทั้งหมดนี้เป็นขั้นเบื้องต้นของการศึกษาเรื่องเล่าในระดับเนื้อความ

อมรรัตน์ เรื่องสกุล (๒๕๔๑) กล่าวว่า Dwight V. Swain ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละคร ซึ่งจะต้องมี ๒ ส่วนที่ขาดไม่ได้คือ ส่วนที่เป็นความคิด (Conception) ซึ่งเป็น ส่วนที่เปลี่ยนแปลงยาก จะเปลี่ยนแปลงต่อเมื่อมีเหตุผลที่สำคัญเพียงพอ และส่วนที่เป็นพฤติกรรม (Presentation) ของตัวละคร เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากความคิดและทัศนคติของตัวละครนั้น ตัวละครจะทำหน้าที่เหมือนเป็นตัวขับเคลื่อนให้เรื่องราวต่าง ๆ ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ตัวละคร ไม่ได้ปรากฏแต่ในนิทานเท่านั้น ในข่าวก็เช่นเดียวกัน และนอกจากตัวละครจะเป็นองค์ประกอบในการเล่าเรื่องแล้วยังมีฉาก หรือสถานที่ที่มีบทบาทไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันในการถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของตัวละครให้ดำเนินไปตามท้องเรื่อง และเป็นตัวอธิบายความหมายบางอย่างออกมา

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเล่าเรื่อง

ในงานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์อเมริกันที่มีตัวเอกเป็นสตรี จลอร่า ธิพย์พิมาน (๒๕๓๙) ศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์อเมริกันที่มี ตัวเอกเป็นสตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เอกลักษณ์พิเศษของโครงสร้างการเล่าเรื่อง และ กระบวนการสื่อความหมายในภาพยนตร์อเมริกันที่มีตัวเอกเป็นสตรี ผลการศึกษาสรุปว่า ภาพยนตร์ อเมริกันที่มีตัวเอกเป็นสตรี มีโครงสร้างการเล่าเรื่องที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษ ได้แก่ แก่นความคิด และข้อขัดแย้ง ที่เป็นเรื่องของผู้หญิงกับความรัก ครอบครัว และสังคม โดยตัวละครหญิงจะมีบทบาทหลากหลาย และมีลักษณะเป็นผู้กระทำมากกว่าตัวละครหญิงในภาพยนตร์ทั่วไป โครงสร้าง การเล่าเรื่องมีลักษณะร่วมกับภาพยนตร์ทั่วไป ได้แก่ การลำดับโครงเรื่องซึ่งมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้เล่าเรื่องเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับจุดยืนของการเล่าเรื่องที่มีการใช้จุดยืนแบบ ผู้รู้แจ้ง

ในงานวิจัยเรื่อง การเล่าเรื่องในข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย อติสา วงศ์ลักษณพันธ์ (๒๕๔๒) ศึกษาการเล่าเรื่องในข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ผลการวิจัยพบว่าลักษณะการรายงานข่าวที่เจาะจงนำมาศึกษาทั้ง ๘ เหตุการณ์ ทั้งในหนังสือพิมพ์เน้นเสนอสาระ และเน้นสนองอารมณ์ที่นำมาศึกษา มีแนวโน้มการนำเสนอไปตามแบบแผนการเล่าเรื่อง โดยมีการกำหนดแก่นเรื่องขึ้นมาเป็นแนวทางในการรายงานข่าว จนทำให้บุคคลในข่าวมีสถานภาพเหมือนตัวละคร ที่ทำให้เรื่องราวในข่าวสามารถดำเนินไปได้อย่างมีอรรถรส นอกจากนี้ยังพบว่าแบบแผนการเล่าเรื่องในตัวข่าวของหนังสือพิมพ์มติชน มีการปรับรูปแบบการนำเสนอ โดยการใช้เทคนิคการเล่าเรื่องที่มุ่งพรรณนาแบบใช้โวหาร ภาพพจน์ และการบรรยายถึงอากัปกริยา น้ำเสียง และสีหน้าของตัวละคร ไปในแนวเดียวกับหนังสือพิมพ์ประเภทสนองอารมณ์

๒.๓ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงความ

๒.๓.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในภาษาต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในภาษาต่างประเทศที่เป็นที่ยอมรับ และนำมาอ้างอิงโดยทั่วไป ได้แก่งานของ Halliday & Hasan (1976)

Halliday & Hasan (1976) กล่าวถึงการเชื่อมโยงความในข้อความภาษาอังกฤษไว้ในหนังสือ Cohesion in English ว่า ภาษาระดับข้อความ (Discourse) ประกอบด้วยประโยคที่เรียงต่อกันตั้งแต่ ๒ ประโยคขึ้นไป มีความสัมพันธ์ทางความหมาย โดยมีกลไกทางภาษาที่เรียกว่าการเชื่อมโยง (Cohesion) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประโยคเหล่านั้น การเชื่อมโยงความจะเกิดขึ้นเมื่อการตีความรูปภาษาหนึ่งต้องอาศัยรูปภาษาอื่น หรือบริบทภาษา โดยที่รูปภาษาหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นตัวอ้างอิง หรือสัมพันธ์กับรูปภาษาอื่น

Halliday & Hasan แบ่งการเชื่อมโยงความในภาษาอังกฤษออกเป็น ๕ ประเภทคือ

๑. การอ้างอิงสิ่งเดียวกัน (Reference) เป็นการแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำหรือวลี โดยให้รูปภาษาอื่นอ้างอิงคำหรือวลีที่กล่าวไปแล้วหรือกำลังจะกล่าวถึง โดยรูปภาษาที่ใช้อ้างอิงนี้สามารถตีความได้จากบริบทภาษา ว่าหมายถึงสิ่งเดียวกันกับรูปที่ถูกอ้างอิง รูปภาษาที่ใช้อ้างอิงสิ่งเดียวกัน แบ่งออกเป็น ๓ ประเภทคือ

๑.๑ บุรุษสรรพนาม (Personal Reference) คือ การใช้คำแสดงบุรุษที่ ๑, ๒, ๓

ตัวอย่าง

That new house is John's

I don't know it was his

it เป็น personal pronoun อ้างถึง That new house

his เป็น possessive pronoun อ้างถึง John's

๑.๒ สรรพนามชี้เฉพาะ (Demonstrative Referent) คือ การใช้การกำหนดระยะในแง่ของเวลาและระยะทางในการอ้างถึงบุคคลสิ่งของ หรือ สถานที่

ตัวอย่าง

How did you like the recitations ?

I find those boring.

Those แสดงการอ้างถึง the recitation

๑.๓ สรรพนามเปรียบเทียบ (Comparative Reference) คือ การใช้การเปรียบเทียบในแง่ความเหมือน ความคล้ายคลึง ความแตกต่าง หรือคุณภาพ

ตัวอย่าง

They've given us special places in the front row.

Would you prefer the other seats ?

Other แสดงการอ้างถึง places เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นความต่าง

๒. การแทนที่ (Substitution) เป็นการเชื่อมโยงความโดยใช้รูปภาษาที่ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เหมือนหรือคล้ายกับรูปเดิม แบ่งได้ ๓ ชนิด คือ

๒.๑ การแทนที่หน่วยนาม (Nominal Substitution)

ตัวอย่าง

I've heard some strange stories in my time.

But this one was perhap the strangest one of all.

one ทั้ง 2 ตำแหน่ง เป็นการแทนที่หน่วยนาม stories

๒.๒ การแทนที่หน่วยกริยา (Verbal Substitution)

ตัวอย่าง

John is smoking more now than he use to do.

do แทนกริยา smoke

๒.๓ การแทนที่หน่วยอนุพากย์ (clausal Substitution)

ตัวอย่าง

They've failed, then ? I regret so.

so แทน They've failed

๓. การละ (Ellipsis) คือ การแสดงความสัมพันธ์ที่เกิดจากการแทนที่รูปภาษาหนึ่ง ด้วยการละหรือการไม่ปรากฏรูปภาษาใดๆ แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ

๓.๑ การละหน่วยนาม (Nominal Ellipsis)

ตัวอย่าง

Which hat will you wear?

The best ∅

∅ แสดงแทน hat

๓.๒ การละหน่วยกริยา (Verbal Ellipsis)

ตัวอย่าง

Have you ever been swimming?

Yes, I have.

∅ แสดงแทน been swimming

๓.๓ การละหน่วยอนุพากย์ (clausal Ellipsis)

ตัวอย่าง

How did they break in?

I'll show you how ∅

∅ แสดงแทน they break in

๔. การเชื่อม (Conjunction) คือ การแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของประโยค หรือข้อความที่ปรากฏต่อเนื่องกันมี ๔ ประเภท คือ

๔.๑ การคล้ายตามกัน (Additive)

ตัวอย่าง

My client says he does not know this witness.

Further, he denies ever having seen her or spoken to her.

Further เป็นคำเชื่อมแสดงความคล้ายตาม

๔.๒ การขัดแย้งกัน (Adversative)

ตัวอย่าง

She failed. However, she's tried her best.

However เป็นคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

๔.๓ การแสดงเหตุผล

ตัวอย่าง

I was not informed. Otherwise I should have taken some action.

Otherwise เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล

๔.๔ การแสดงเวลา (Temporal)

ตัวอย่าง

Then Alice walked down the little passage ; and then she found herself at last in the beautiful garden

Then เป็นคำเชื่อมแสดงเวลา

๕. การเชื่อมโยงคำ (Lexical cohesion) คือ การแสดงความสัมพันธ์โดยการใช้นำคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง มี ๒ ชนิด คือ

๕.๑ การซ้ำ (Reiteration) คือ การใช้คำศัพท์ซ้ำรูปเดิมทั้งหมด หรือซ้ำเฉพาะบางส่วน หรือเป็นคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือเป็นคำที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

ตัวอย่าง

I turned to the ascent of the park.

The ascent is perfectly easy.

the ascent ในประโยคแรกกับ The ascent ในประโยคที่สอง เป็นการซ้ำโดยใช้คำศัพท์ซ้ำรูปเดิมทั้งหมด

ตัวอย่าง

Henry bought himself a new Jaguar. He practically live in the car.

Jaguar กับ car เป็นคำกลุ่มเดียวกัน

๕.๒ การใช้คำเข้าชุดกัน (Collocation) คือ การใช้คำที่มีความเกี่ยวพันกันทางความหมายที่มักปรากฏร่วมกัน อาจเป็นคำที่เข้าชุดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน หรือเป็นส่วนย่อยของส่วนใหญ่ หรือเป็นคำที่มีความหมายตรงข้าม

ตัวอย่าง

boy - child , boy - girl , ect.

๒.๓.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาการเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในภาษาไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาลักษณะการเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ งานของ ทศนีย์ เจริญพร (๒๕๓๔) นิตยส์ดา อภินันทภรณ์ (๒๕๓๔) และ งานของ Wipha Chanawangsa (1986)

ในงานวิจัยเรื่อง กลไกทางภาษาที่ใช้เชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในศิลาจารึกอีสานที่มีอายุช่วงพุทธศักราช ๑๘๙๓-๒๔๖๖ ทศนีย์ เจริญพร (๒๕๓๔) ศึกษากลไกการเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในศิลาจารึกอีสาน ๒ ลักษณะคือ การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึง และการเชื่อมโยงความโดยการใช้น้ำเชื่อม ผลการศึกษาสรุปว่า การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึงมีการอ้างถึงโดยอาศัยรูปภาษาซึ่งอาจจะปรากฏ หรือไม่ปรากฏรูปภาษาก็ได้ และการอ้างถึงโดยอาศัยความหมายของคำ เช่น การซ้ำความหมาย การใช้น้ำเชื่อมที่สัมพันธ์กัน เป็นต้น ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาที่ใช้อ้างถึง กับรูปภาษาเดิมที่ถูกอ้างถึงมี ๒ ลักษณะคือ ความสัมพันธ์แบบตาม ซึ่งรูปภาษาที่ใช้อ้างถึง จะปรากฏตามหลังรูปภาษาเดิมที่ถูกอ้างถึง

ตัวอย่าง

(๑) ผู้ใดม้างพระราชอาชญาเสีย

(๒) ให้มันตมมหาอเวจี

(ศิลาจารึกวัดศรีเมือง)

มัน ใน (๒) เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ ๓ แทนคำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะผู้ใดใน (๑) มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบตาม

ตัวอย่าง

(๑) จุลศักราชร้อย ๓๗ ตัว ปีรับมด เดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วัน ๕ ๐ ริจนาแล้วยามกลองงาย...

(1) เจ้าหัวทิดบุญคำเป็นผู้จนา

(จารึกฐานพระพุทธรูปวัดศรีบุญเรือง)

๐ ใน (1) เป็นรูปแทนไม่ปรากฏรูปเพื่ออ้างถึงนามวลีคือ เจ้าหัวทิดบุญคำ โดยรูปแทนนี้ จะไปปรากฏนำหน้ารูปภาษาที่ถูกอ้างถึงซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบนำ

ผลการศึกษาคำเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อมพบว่า มีการใช้คำเชื่อมโดยการปรากฏรูปคำเชื่อมมี ๙ ลักษณะคือ ความสัมพันธ์แบบเงื่อนไข ความสัมพันธ์แบบการแสดงเหตุ ความสัมพันธ์แบบการแสดงผล ความสัมพันธ์แบบคล้ายตามกัน ความสัมพันธ์แบบแสดงความขัดแย้งกัน ความสัมพันธ์แบบแสดงลำดับของเหตุการณ์ ความสัมพันธ์แบบแสดงเวลา ความสัมพันธ์แบบแสดงวัตถุประสงค์ และความสัมพันธ์แบบขยายความ ส่วนการเชื่อมโยงความโดยไม่ปรากฏรูปคำเชื่อมนั้น ไม่มีความสัมพันธ์แบบการแสดงเวลา นอกจากนั้นมีความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกันกับการเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อม คำเชื่อมที่ปรากฏในประโยคอาจจะปรากฏหน้าประโยคเชื่อมตำแหน่งกลางประโยคเชื่อม ตำแหน่งท้ายประโยคเชื่อม หรือตำแหน่งหน้าประโยคก็ได้

ตัวอย่าง

(๑) ฉันได้เกวียน ๑

(๒) ให้เก็บค่าดินถึงหนึ่ง

(ศิลาจารึกวัดป่าใหญ่,๒)

เหตุการณ์ (๑) มีคำเชื่อมแสดงเงื่อนไข ฉัน แสดงความสัมพันธ์ทางความหมายเกี่ยวกับเหตุการณ์ (๒) แบบแสดงเงื่อนไข

ตัวอย่าง

(๑) สมเด็จพระเป็นเจ้าของเราให้สร้างสะพานข้ามแม่น้ำของที่ปล่อง

(๒) ๐ บ่ ให้ลำบากแก่สมณสีพราหมณ์ สัปบุรุษมนุษย์ทั้งปวง ผู้ปรารถนายังดอง

นิพพาน

(ศิลาจารึกวัดป่าแก้ว)

เหตุการณ์ (๒) เป็นวัตถุประสงค์ของการเกิดเหตุการณ์ใน (๑) โดยไม่มีคำเชื่อม

ในงานวิจัยเรื่อง ลักษณะการเชื่อมโยงความในรายงานข่าวอาชญากรรมของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ : การศึกษาภาษาระดับข้อความ นิตยสุดา อภินันทาภรณ์ (๒๕๓๔) ศึกษาการเชื่อมโยงความด้วยการอ้างถึงนามวลีและการใช้คำเชื่อม โดยศึกษาการเชื่อมโยงความในองค์ประกอบของข่าว คือ ส่วนพาดหัวข่าว ส่วนวรรคนำ และส่วนเนื้อเรื่อง ผลการศึกษาพบว่า รูปภาษาที่ใช้อ้างถึงนามวลีในส่วนต่าง ๆ ของข่าว ได้แก่ การละนามวลี การซ้ำรูป การซ้ำความหมาย การใช้คำสัมพันธ์กัน การใช้คำแทน การใช้คำสรรพนาม และการใช้นามวลีบ่งชี้ และรูปภาษาที่ใช้อ้างถึงนามวลีนี้ สัมพันธ์กับนามวลีที่ถูกอ้างถึงมี ๒ ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์แบบตาม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่รูปภาษาที่ใช้อ้างถึงนามวลีปรากฏในประโยคที่อยู่ตามหลังประโยคที่

มีนามวลีที่ถูกอ้างถึงและความสัมพันธ์แบบนำ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่รูปภาษาที่ใช้อ้างถึงนามวลีปรากฏในประโยคที่นำหน้าประโยคที่มีนามวลีที่ถูกอ้างถึง

ตัวอย่าง

- (๑) ... เจ้าหน้าที่หน่วยปราบปรามยาเสพติดนครบาล... ได้เฝ้าสืบสวน
 (๒) และ Ø สะกดรอยดูความเคลื่อนไหวของผู้ต้องหา ค้ายาเสพติดรายนี้้อย่าง

ใกล้ขีด

- (๓) ในที่สุด Ø ทราบว่า วานนี้ ๑๓.๐๐ น. ...
 (๔) ดังนั้น Ø จึงได้วางกำลังรายล้อมคอยดักจับกุม

(๓; ๒๐ ม.ค. ๓๑)

Ø ใน (๒), (๓) และ (๔) เป็นการอ้างถึงนามวลีโดยการละนามวลี ในตำแหน่งประธานคือเจ้าหน้าที่หน่วยปราบปรามยาเสพติดนครบาล ใน (๑)

จากการศึกษาการเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อมพบว่า ประโยคที่เรียงต่อเนื่องกัน มีคำเชื่อมแสดงการเชื่อมโยงความ ๒ ประเภท คือ การเชื่อมโยงความโดยไม่ปรากฏรูปภาษาที่เป็นคำเชื่อมแสดงการเชื่อมโยงประโยค และการเชื่อมโยงความโดยการปรากฏรูปคำเชื่อม นิത്യสุดาสรุปว่า การเชื่อมโยงความโดยไม่ปรากฏรูปคำเชื่อม สามารถตีความสัมพันธ์ของประโยคที่ต่อเนื่องกัน ได้ ๙ ลักษณะคือ แสดงลักษณะหรือวิธีการ แสดงความมุ่งหมาย แสดงการสรุปความหรือแสดงผลแสดงเหตุ แสดงการขยายความ แสดงลำดับเหตุการณ์ แสดงความคล้ายตามกัน แสดงความขัดแย้งกัน และแสดงความเป็นเจ้าของ การเชื่อมโยงความโดยการปรากฏรูปคำเชื่อม พบคำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์ของประโยคที่ต่อเนื่อง ๑๓ ลักษณะ คือ แสดงลักษณะหรือวิธีการ แสดงลำดับเหตุการณ์ แสดงความคล้ายตามกัน แสดงความขัดแย้ง แสดงความต่างต่อนกัน แสดงการเน้นความ แสดงเงื่อนไข แสดงการเลือก แสดงสิ่งกำหนด รูปภาษาที่ใช้เป็นคำเชื่อมเหล่านี้จะปรากฏในตำแหน่งต้นประโยค หรือตำแหน่งต้น และกลางประโยคก็ได้

ตัวอย่าง

- (๑) ... คนร้ายทำแบบยลเอาเคียวพระปลอมมาใส่แทน
 (๒) เพื่อพรางตา

(๓๔; ๑ ก.ย. ๓๑)

เพื่อ ใน (๒) เป็นการใช้คำเชื่อมแสดงความมุ่งหมายของการกระทำ ใน (๑)

ในงานวิจัยเรื่อง “Cohesion in Thai” Wipha Chanawangsa (1986) ศึกษาถึง ลักษณะการเชื่อมโยงความแบบต่าง ๆ ในภาษาไทยตามแนวทฤษฎีการเชื่อมโยงความของ Halliday & Hasan ซึ่งผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่เป็นภาษาไทยทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ผลการศึกษาพบว่า การเชื่อมโยงความในภาษาไทย แบ่งได้เป็น ๖ ประเภท คือ การอ้างถึง การแทนที่ การละ การใช้คำเชื่อม การใช้คำศัพท์ และการซ้ำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การอ้างถึง (Reference) เป็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่ไม่มี ความหมายในตัวเอง ต้องอาศัยความหมายของรูปภาพอื่นในการตีความรูปภาพนั้น ๆ แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ

- การอ้างถึงโดยใช้คำสรรพนาม (Prominal) ได้แก่ คำสรรพนามบุรุษที่ ๑, ๒, ๓ และนามที่ทำหน้าที่เหมือนสรรพนาม เช่น คำเรียกญาติ ชื่อเฉพาะบุคคล ชื่ออาชีพ ชื่อตำแหน่ง
- การอ้างถึงโดยการชี้เฉพาะ (Demonstrative) เป็นการอ้างถึงสิ่งที่กล่าวไปแล้วโดยการชี้เฉพาะ
- การอ้างถึงโดยการเปรียบเทียบ (Comparative) แบ่งได้เป็น การเปรียบเทียบทั่ว ๆ ไป ได้แก่ การเปรียบเทียบด้านความเหมือน ความต่าง และการเปรียบเทียบอย่างเฉพาะเจาะจง

๒. การแทน (Substitution) เป็นการแทนที่หน่วยในภาษาด้วยหน่วยภาษาอื่นในประโยค จากการศึกษา พบการใช้การแทนอนุประโยคได้เหมือนภาษาอังกฤษ เช่น

A: คีนนี้อากาศจะเย็นลงไหม

B: เขาว่าอย่างนั้น

จากตัวอย่าง “อย่างนั้น” ใช้แทน อนุประโยค อากาศจะเย็นลง

๓. การละ (Ellipsis) เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการแทนที่รูปภาพเดิมโดยไม่ปรากฏรูปภาพในภาษาไทยจะพบการละมากโดยเฉพาะในภาษาพูด จะพบการละทั้งในหน่วยนาม หน่วยกริยา และอนุพากย์

- การละหน่วยนาม (Nominal ellipsis)

A: แดงชื่ออะไรมา

B: อ ชื่อเสื่อมาตัวหนึ่ง

จากตัวอย่าง มีการละหน่วยนามที่เป็นชื่อเฉพาะ “แดง” ในตำแหน่งประธาน

- การละหน่วยกริยา (Verbal ellipsis)

A: อยากไปชื่อของไหม

B: อยาก อ

จากตัวอย่าง มีการละหน่วยกริยา ไป

- การละหน่วยอนุพากย์ (Clausal ellipsis)

A: ทิวจะไปกรุงเทพฯพรุ่งนี้

B: เขาบอกคุณ ๑ หรือ

จากตัวอย่างมีการละหน่วยอนุพากย์ ที่ว่า จะไปกรุงเทพฯ พรุ่งนี้

๔. การซ้ำ (Repetition) เป็นการกล่าวถึงรูปภาพาเดิมซ้ำอีกครั้ง หลังจากรูปภาพานั้น ๆ ได้ปรากฏไปแล้วสามารถแบ่งได้ดังนี้

- ซ้ำคำและวลี (Word and phrase) แบ่งได้เป็น การซ้ำทั้งหมดและซ้ำบางส่วน
- การซ้ำโครงสร้าง (Repetition of structures) คือ การซ้ำคำหรือประโยคที่มีโครงสร้างเหมือนกัน
- การแปลความหมาย (Paraphrase) คือ การซ้ำรูปภาพาโดยการแปลความหมายของรูปภาพาหนึ่งทีปรากฏไปก่อนหน้า

๕. การใช้คำศัพท์ (Lexical Cohesion) เป็นการแสดงความสัมพันธ์กันทางความหมายของคำศัพท์ แบ่งได้ดังนี้

- การใช้คำพ้องความหมาย (synonymy) เป็นการใช้คำที่มีรูปภาพาต่างกันแต่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น จดหมาย – สาร
- การใช้ลักษณะทั่ว ๆ ไป (Use of general terms) เป็นการใช้คำหรือวลี ที่เฉพาะเจาะจงอ้างถึงสิ่งที่กล่าวไปแล้ว เช่น

ตัวอย่าง

การโค่นไม้ทำลายป่าก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วมและปัญหาอื่น ๆ อีกมาก แต่รัฐบาลก็ยังไม่สามารถหยุดการกระทำดังกล่าวได้

จากตัวอย่าง คำว่า การกระทำ หมายถึง การโค่นไม้ทำลายป่า

- คำจากกลุ่ม – ลูกกลุ่ม (Hyponymy and co-hyponymy) เป็นการใช้รูปภาพาที่มีความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นส่วนย่อยของส่วนใหญ่เดียวกัน เช่น สัตว์ป่า มีคำลูกกลุ่มคือ กวาง กวางป่า ควายป่า หมูป่า เป็นต้น
- ส่วนย่อยของทั้งหมด (Meronymy and co-meronymy) คำที่เป็นองค์ประกอบของหน่วยใหญ่ เช่น ผิวลำต้น , ใบสน เป็นองค์ประกอบของ ต้นสน
- คำแย้งความหมาย (Antonymy) เป็นความสัมพันธ์ของคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน เช่น คนอ้วน – คนผอม

๒๔

- คำศัพท์ที่สัมพันธ์กัน (Collocation) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ที่สัมพันธ์กัน และโดยปกติแล้วคำศัพท์เหล่านี้มักจะปรากฏร่วมกันในบริบทเดียวกัน เช่น น้ำตก ธารน้ำ ป่าดงดิบ ธรรมชาติ ต้นสน เนินหญ้า โขดหิน ต้นไม้ แดด เป็นต้น

๖. การใช้คำเชื่อม (Conjunction) คือการแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างหน่วยภาษา ๒ หน่วย หน่วยทางภาษานี้ อาจเป็นอนุประโยคหรือย่อหน้า โดยมีคำเชื่อมเชื่อมหน่วยทางภาษาดังกล่าวเข้าด้วยกัน แบ่งได้ดังนี้

- คำเชื่อมแสดงการเสริม (Additive relation) เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาเพื่อแสดงการเพิ่มเติมจากข้อมูลที่มีอยู่ ได้แก่คำว่า และ, รวมทั้ง, อีกประการหนึ่ง, นอกจากนี้

- คำเชื่อมแสดงรายละเอียด (Enumerative relation) เป็นการแสดงลำดับระหว่างรูปภาษาที่นำมาก่อนกับรูปภาษาที่ตามมา เพื่อแสดงความต่อเนื่อง ได้แก่คำว่า ประการแรก ประการที่สอง

- คำเชื่อมแสดงการบอกทางเลือก (Alternative relation) แสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่คำว่า หรือ, หรือว่า

- คำเชื่อมแสดงการเปรียบเทียบ (Comparative relation) เป็นการใช้คำเชื่อมในการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ได้แก่คำว่า เปรียบเสมือน, ในทำนองเดียวกับ, ราวกับ, เช่นเดียวกับ

- คำเชื่อมแสดงความตรงกันข้าม (Contrastive relation) ใช้บอกความแตกต่างระหว่างสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ได้แก่คำว่า ส่วน, ขณะที่

- คำเชื่อมแสดงการยอมรับ (Concessive relation) ได้แก่คำว่า แม้... ก็ตาม

- คำเชื่อมที่แสดงตัวอย่าง ได้แก่ (Sample relation) ได้แก่คำว่า เช่น

- คำเชื่อมแสดงการอธิบาย (Reformulatory relation) เป็นคำเชื่อมที่ใช้ขยายความให้ชัดเจนได้แก่คำว่า คือ

- คำเชื่อมแสดงเหตุ (Causal relation) คือคำเชื่อมที่แสดงความสัมพันธ์ของรูปภาษาว่าเป็นสาเหตุของการเกิดเหตุการณ์หนึ่ง ได้แก่คำว่า เนื่องจาก, เพราะ

- คำเชื่อมแสดงจุดมุ่งหมาย (Relation of purpose) ได้แก่ เพื่อ, เพื่อว่า

- คำเชื่อมแสดงผล (Relation of result) ได้แก่ ดังนั้น, ก็เลย, จึง, เพราะฉะนั้น...จึง, เพราะฉะนั้น

- คำเชื่อมแสดงเงื่อนไข (Conditional relation) ได้แก่ ก็ต่อเมื่อ, ตราบใดที่, ถ้า, หาก, ถ้า...หาก

- คำเชื่อมแสดงการลงความเห็น (Inferential relation) ได้แก่ ถ้าอย่างนั้น , มิฉะนั้น , หาไม่ , ไม่งั้น
- คำเชื่อมแสดงลำดับเวลา (Temporal relation) คำเชื่อมประเภทนี้สามารถแบ่งย่อยได้เป็น
 - แสดงลำดับเวลาต่อเนื่องกัน (sequential) ได้แก่ คำว่า แล้ว , แล้ว...ก็ , ต่อมา , ต่อจากนั้น , หลังจากนั้น
 - แสดงเวลาที่เกิดขึ้นพร้อมกัน (simultaneous) ได้แก่ คำว่า ในขณะที่เดียวกัน , ในเวลาเดียวกัน , พร้อมกันนั้น
 - แสดงเวลาที่เกิดก่อน (precedent) ได้แก่ คำว่า ก่อนหน้านี้ , ก่อนนั้น , แต่ก่อน
- คำเชื่อมแสดงการเข้าสู่ประเด็นใหม่ (Transitional relation) ได้แก่ คำว่า แล้วที่นี้
- คำเชื่อมแสดงความต่อเนื่อง (Continuative relation) ได้แก่ คำว่า ซึ่ง , ก็

จากงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้วิจัยได้จัดประเภทของการเชื่อมโยงโดยการซ้ำ แยกออกจากการเชื่อมโยงความโดยใช้คำศัพท์ ซึ่งจะแตกต่างจากแนวคิดของ Halliday & Hasan ที่รวมการเชื่อมโยงความโดยการซ้ำไว้ในกรเชื่อมโยงความทางคำศัพท์ นอกจากนี้ยังได้แบ่งประเภทของการเชื่อมโยงความโดยการซ้ำคำเชื่อมออกเป็น ๑๖ ประเภท แตกต่างจากทฤษฎีการเชื่อมโยงความในภาษาอังกฤษ ที่แบ่งการเชื่อมโยงความโดยการซ้ำคำเชื่อมไว้ ๕ ประเภท งานวิจัยนี้ยังได้เปรียบเทียบความถี่ของการเชื่อมโยงความแบบต่าง ๆ ในภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า จากประเภทของการเชื่อมโยงความทั้งหมด ๖ ประเภท พบการเชื่อมโยงความโดยการแทนที่น้อยที่สุด รองลงมาคือ การละและการเชื่อมโยงความที่มีความถี่ในการใช้มากที่สุด คือ การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึง

จะเห็นได้จากเอกสารและงานวิจัย ที่บทพจนานุกรมทั้งหมดนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับสารคดีท่องเที่ยว ได้มีผู้กล่าวถึงคำจำกัดความ ของสารคดีท่องเที่ยวไว้ในลักษณะที่คล้าย ๆ กัน คือกล่าว ว่า สารคดีท่องเที่ยวเป็นการนำเรื่องราวประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้เขียน นำมาเขียนเล่าสู่ผู้อ่านซึ่งถือว่าการเล่าเรื่องรูปแบบหนึ่ง ส่วนในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่องนั้น ทำให้เราทราบว่าในปัจจุบันการศึกษาเรื่องเล่านั้นได้ขยายออกมาสู่ชาวและสารคดีเพิ่มมากขึ้น เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการเชื่อมโยงความ ทำให้เห็นถึงการแสดงความสัมพันธ์กันอย่างมีเอกภาพของปริเฉท ที่แสดงได้ด้วยกลไกทางภาษาดังที่ได้กล่าวข้างต้น